

MIRJANA NASTRAN ULE

PSIHOLOGIJA VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA

Znanstveno in publicistično središće,
Ljubljana, 1993., str. 253.

Svakidašnji život neprestano nas zasilje izazovima, no nama se čini kao potpuno spontani tijek događaja u kojima plovimo automatski. Taj utisak traje dok se ne pojavi situacija koja nas navodi na neautomatsko djelovanje i tada zapadamo u teškoće jer previše se oslanjamo na usvojene rutine. Često držimo svakidašnjicu banalnom stvarnošću dok su pravi problemi negdje izvan nje i to u sferi politike, gospodarstva, znanosti, kulture. Nažalost, takvo pogrešno mišljenje prisutno je i među nekim znanstvenicima. Ovo su neki od razloga koje autorica, Mirjana Nastran Ule, doktorica psihologije i izv. profesorica Socijalne psihologije na Fakultetu društvenih znanosti u Ljubljani, navodi kao poticaj pisanju ove knjige. **PSIHOLOGIJA SVAKIDAŠNJEG ŽIVOTA** - kako sama kaže - nastoji upozoriti na veliki psihološki značaj i problematiku brojnih na prvi pogled trivijalnih, svakidašnjih događaja.

Istraživanja su svakidašnjice u psihologiji vrlo rijetka, iako se još 1901. godine pojavila studija **K psihopatologiji svakidašnjeg života** u kojoj S. Freud raspravlja o pojmu svakidašnjice. U posljednje vrijeme svakidašnjica postaje sve važnija kako za istraživanja tako i za teorijsku dimenziju društvenih znanosti. Taj pomak bitno je vezan uz razvoj kvalitativne metodologije (akcijsko istraživanje, istraživanje uz sudjelovanje, analiza sadržaja, analiza interakcijskih strategija itd.), koja se temelji ne na zbrajanju kvantitativnih podataka već na istraživanju prikritog sadržaja i forme raznih događaja. Razvoj takve metodologije bio je uvjetovan nekim društvenim teorijama poput fenomenologije, simboličkog interakcionizma i kritičke teorije.

Knjiga se sastoji od šest poglavlja: Svakidašnji život kao socijalno psihološka kategorija; Međusobni odnosi u svakidašnjem životu; Psihopatologija svakidašnjeg života; Životni svijet obitelji; Svakidašnji svijet i spolne razlike; Individualizacija života i promjene subjektivnih struktura. U sljedećem dijelu teksta bit će izložene neke osnovne misli ove poticajne studije.

Kao što je poznato, psihologija proučava pojedinca u socijalnom kontekstu i njegovo razumijevanje svakidašnjice te je iz toga vidljiva potreba za njenim usmjeravanjem ka svakidašnjici kao bitnoj temi istraživanja. Svakidašnjicu možemo promatrati kao svakidašnji život i svakidašnji svijet. Svakidašnji život za pojedinca je potpuno aktualan i prisutan dok u svakidašnjem svijetu neposredno živi. Svakidašnji svijet možemo prikazati na dva načina i to kao neposrednu prirodnu i društvenu okolinu pojedinca i kao životni svijet koji je neposredno dan kao primarna stvarnost. Sam pojam svakidašnjeg odnosno životnog svijeta nije neposredan predmet istraživanja psihologije već je to više tema istraživanja sociologije, dok sadržaj i proces svakidašnjeg života najviše zanimaju psihologiju.

Raspravljajući tri glavne fenomenološke značajnosti svakidašnjice, autorica započinje s "realnošću" koju pojedinci različito interpretiraju i na nju se spontano odazivaju svojim reakcijama. U svakidašnjicu ljudi imaju spontano iako nekritično (naivno) povjerenje. Posljednje dvije fenomenološke karakteristike svakidašnjice su pragmatičnost i intersubjektivnost. Prva predstavlja mogućnost postizanja nekih ciljeva i želja, a druga ukazuje da od samog početka svakidašnjica nije zasebni svijet EGA već u njoj postoje i drugi pojedinci u interakciji.

Najvažnija jedinica svakidašnjeg života je **DOGAĐAJ**, koji za svakog pojedinca ima posebno značenje. To značenje ima sadržajni i vrijednosni smisao odnosno ono može na pojedinca djelovati negativno ili pozitivno. Ako događaj ima za pojedinca veliko značenje i obilježi mu neko vremensko razdoblje, tada takav događaj zovemo centralnim. Sve druge događaje ocjenjujemo u od-

nosu sa tim centralnim događajem, koji, ako je centralan za veće razdoblje života, nazivamo životnim događajem.

Svakidašnjica je "okupirana" različitim tipovima interakcija odnosno socijalnim odnosima. Elementarna podjela dijeli društvene odnose na neformalne (ljubavni, prijateljski itd.) te njima komplementarne institucionalno uređene odnose (odnos pacijent-lijeknik, radnik-poslodavac, učenik-učitelj itd.). Za svakidašnjicu karakteristični su neformalni odnosi i to oni koji uključuju emocije i strasti. To su intimni odnosi koji predstavljaju izvor većine centralnih događaja svakidašnjeg života. U te odnose pojedinci ulažu najviše energije, pozornosti i napora. Temeljno obilježje intimnih odnosa jest **međuovisnost**. Zanimljivo je da autorica drži da ta međuovisnost nije nužno povezana s osjećajima aktera već se oslanja na djelomičnu povezanost njihovih potreba i interesa. Za razliku od međuovisnosti, **uzajamnost** se posebno oslanja na osjećaje jer stvara tzv. bezuvjetan odnos. Uzajamnost predstavlja razvijeni oblik međuovisnosti u kojem oba aktera u jednakoj mjeri sudjeluju u oblikovanju odnosa te u jednakoj mjeri pružaju jedan drugome emocionalnu podršku razmjenjujući otvorenost i povjerenje.

Postoji više razina u razvoju intimnih odnosa. Krećući se od minimalnog ka maksimalnom odnosu razlikujemo: 1) puku svijest o postojanju drugog aktera; 2) površinske kontakte; te 3) uzajamnost. Razvoj odnosa od površnog ka intimnom obilježavaju četiri stupnja komunikacijske izmjene. Prvi stupanj jest *alternirani monolog* u kojem svaki akter govori "mimo" drugoga i ne obazire se na njega. Drugi stupanj je interakcija čiji je cilj *razmjena informacija*; za primjer može poslužiti situacija u kojoj vas trgovac, posve nezainteresiran za razgovor, pita za broj cipela koje obično nosite. Treći stupanj je *interakcija s povratnom informacijom* u kojoj svaki od aktera gradi svoj govor na temelju odgovora drugoga, pokazujući time interes ne samo za informaciju koju izmjenjuju već i za samog sugovornika. Četvrti stupanj je *interakcija s uživljavanjem*, u kojoj se akteri razumiju i u kojoj postoji mogućnost

međusobne identifikacije. To je najproduktivniji oblik komunikacije i tipičan je za stabilne odnose.

Međusobni odnosi mogu se, općenito, podijeliti na sljedeće glavne tipove: prijateljstvo, ljubav i intimne odnose, odnos između djece i roditelja, rodbinske odnose i suradničke, poslovne odnose. Poteškoće unutar ovih odnosa mogu uzrokovati otežavajuće i krizne životne situacije, i obratno. Autorica precizno razlikuje dvije kategorije "ugrožavanja": otežavajuće događaje, koji su izvor različitih poteškoća u aktualnoj svakidašnjici, te krizne situacije, koje imaju za posljedicu veće promjene u životnom tijeku.

Nadalje, životne događaje možemo podijeliti na *normativne* i *nenormativne*. Normativni događaji upućuju na norme i očekivanja koje reguliraju uobičajena životna zbivanja, dok nenormativni događaji dolaze neočekivano i aktere zatiču nespremne, lišene društveno ritualiziranih reakcija. U svakom slučaju, reagiranje pojedinaca na otežavajuće događaje i krizne situacije nije statično. Ono se temelji na životnom iskustvu, načinu socijalizacije i prihvaćenim kulturnim obrascima. Upravo to - smatra autorica - znači da se smetnje i patologija u svakidašnjim odnosima pojedinaca mijenjaju u skladu s društvenim promjenama.

Posljednjih se desetljeća, tako, čini da klasične neuroze nestaju. Umjesto njih pojavljuju se "difuzni oblici ne-klasičnih neuroza", koje je teško povezati s tipičnim neurotskim simptomima. Glavna razlika je u tome što su se problemi vezani uz seksualnost - karakteristični za klasične, freudijanske neuroze - transformirali u probleme (šireg) identiteta, kao što su samopoštovanje, samovrednovanje, smislenost života itd.

Studija Mirjane Nastran Ule, možemo zaključiti, posvećena je sustavnoj analizi glavnih dijelova i strukture svakidašnjeg života. Bez obzira na njezinu produbljenost i taksativnost, knjiga je namijenjena ne samo strukovnoj javnosti (posebice onoj mikrosocioloških naklonosti) već i čitateljima koji traže (stručnije) odgovore na vlastite svakidašnje dileme.

Dario Ružička